Memo

Van:	Alfonso Okué LL.B CIPP/E, Legal Consultant
Aan:	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ministerie van Justitie en Veiligheid, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Datum:	30-05-2020
Betreft:	Webconsultatie WAMS

De afgelopen 3 jaar krijgt Privacy Management Partners veel vragen over de gegevensuitwisseling binnen het Sociaal Domein. Hierbij kunt u denken aan het ontwerpen van dataconvenanten of (verwerkers-) overeenkomsten met ketenpartners, de uitvoering van Privacy Impact Assessments en of de (on) juiste interpretatie omtrent de toestemming binnen het Sociaal Domein, een toelichting op zienswijze(n) van de Autoriteit Persoonsgegevens enzovoorts.

In april werd mij gevraagd om – in de rol als deskundige binnen het Sociaal Domein – de Wet Aanpak Meervoudige problematiek Sociaal Domein (hierna: WAMS) eens te bekijken. Het werd mij duidelijk dat de WAMS nog enig aanvulling behoeft. In de memo licht ik het één en ander toe.

Geen kan-niet-mag-niet, maar én én

De AVG heet niet voor niets voluit: 'De verordening betreffende de bescherming van natuurlijke personen i.v.m. de verwerking van persoonsgegevens en het vrij verkeer van die gegevens'. Overweging 4 AVG beschrijft vervolgens dat de verwerking van persoonsgegevens ten dienste van de mens moet staan. Dus het recht op gegevensuitwisseling betreft geen absoluut, maar moet in de functie en de relatie daarvan worden beschouwd. In sommige gevallen dient dit recht ook tegen andere grondrechten worden afgewogen.

Als deze regels verkeerd worden geïnterpreteerd of uitgelegd, dan gaan wij overal toestemming voor vragen en worden gegevens terughoudend gedeeld. Of wordt er onnodig om toestemming gevraagd, omdat de wet dat vereist. Met een dergelijke interpretatie wordt de kans op schrijnende gevallen vergroot en dat leidt tot het ontstaan van ernstige risico's.

Het gebruik van persoonsgegevens binnen het Sociaal Domein berust daardoor vaak op een misverstand. Vaak ontstaat er binnen het Sociaal Domein een spanningsveld tussen drie onderwerpen: het recht op gezondheid[i], recht op bestaanszekerheid[ii] en privacy[iii]. Gezondheid en bestaanszekerheid zijn doelen (ook wel: sociaal grondrecht), privacy is waarde (klassiek grondrecht).

Het is dus niet of *óf*. Het is wel *én en*: bescherming van de gezondheid, bestaanszekerheid of veiligheid rekening houdend met de aard en omstandigheden met inachtneming van de regels over inperking van privacy, zoals legitimiteit, noodzaak, proportionaliteit en transparantie.

Kaders*: vaag of te restrictief?*
De AVG gaat over meer dan privacy. Het gaat ook over het discriminatieverbod, voorkomen van stigmatisering, reputatiebescherming, voorkomen van risico's die de zelfbeschikking en menselijke waardigheid en veiligheid van de betrokkenen bedreigen.

De AVG vereist dat gegevensverwerking rechtmatig, behoorlijk en proportioneel is en een wijze waarop een betrokkene zijn recht op inzage, verwijdering, wijziging of correctie kan uitoefenen. Er is sprake van een verwerkingsverantwoordelijke, verwerker of meerdere verwerkingsverantwoordelijken die zich allemaal aan deze kaders conformeren. Daarbij neemt de verwerkingsverantwoordelijke ook passende technische en organisatorische maatregelen zoals het toepassen van privacy by design en het uitvoeren van risicoanalyses om de gegevensverwerking in goede banen te leiden (privacymanagement).

Als ik naar het huidige WAMS-wetsvoorstel bekijk, dan is het vooralsnog onduidelijk onder wiens juridische verantwoordelijkheid multiproblematiek-gevallen worden georganiseerd. Hoort die verantwoordelijkheid wel bij de gemeente? Of ligt die verantwoordelijkheid bij een andere instantie? En hoe zit het bijvoorbeeld met regionale samenwerkingen of Gemeenschappelijke regelingen?

Een ander aandachtpunt is dat de AVG niet van toepassing is op alle gegevensverwerkingen. Zo is de AVG niet van toepassing op persoonlijke gebruik van de gegevens[iv]. Hierbij kunt u denken aan de persoonlijke notities die door de deelnemers van een casustafel worden opgemaakt of het gebruik van geanonimiseerde gegevens.

Elke gegevensverwerking vereist een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doel[v]. Het doel van de gegevensuitwisseling is vooralsnog gekoppeld aan het werk van de gemeente als regisseur binnen het sociaal domein. Het is maar de vraag of de burgers – die gebruik maken van ondersteuning of zorg in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Participatiewet, Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening en Jeugdwet – dit doel ook zo zullen ervaren.

De burger komt vaak bij de gemeente terecht voor financiële middelen, maar ontvangt hulp van een hulpverlenende instantie. Dit kan een maatschappelijk dienstverlener, huisarts, overheidsinstantie of zelfs een producent van trapliften zijn. Hierdoor creëer je een vorm van regieverantwoordelijkheid die er mogelijk niet is. Het verwerkingsdoel van de gemeente, overheidsinstantie of hulpverlener moet dus erg duidelijk zijn. Een zogeheten 'gelaagde privacyverklaring[vi]', waarin de gehele keten wordt meegenomen kan daarbij uitkomst bieden.

Noodzaak is nog niet in alle gevallen aangetoond
Noodzakelijkheid valt juridisch uiteen in twee componenten:
1. De aanpak multiproblematiek draagt effectief bij aan een concreet doel (zie ook hieronder datakwaliteit).
2. Er is een minder vergaand, maar even effectief middel niet voorhanden of realistisch (subsidiariteit).

Alle stakeholders dienen hun eigen belangen per situatie nader te onderbouwen. Bij een casustafel komt het vaak voor dat er partijen voor niets aan een tafel zitten, maar wel aan het gesprek deelnemen. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat casusgesprekken worden gevoerd met partijen die met een dergelijke casus bekend zijn. Partijen die aan een tafel deelnemen hebben onvoldoende noodzaak om hun aanwezigheid te rechtvaardigen als het overleg niet ook effectief bijdraagt aan de

oplossing van het probleem.

Het ecosysteem is belangrijk
Het succes van de Aanpak Multiproblematiek binnen het sociaal domein staat of valt met de kwaliteit van de gegevens .Het vereist dat het ecosysteem waarin de multiproblematiek wordt besproken of opgelost naar behoren functioneert. Alle partijen moeten op de geleverde data volledig kunnen vertrouwen. Niet alleen moet de keten veilig zijn en alleen doen wat het zegt te doen.

Ook dat de partij onder wiens verantwoordelijkheid de casus wordt opgelost moet ook volstrekt betrouwbaar zijn, onder meer door aantoonbare en kwalitatief hoogstaande beheersmaatregelen, zoals privacy-by-design en default en de organisatie, een openbare en periodiek bijgewerkte gegevensbeschermingseffectbeoordeling (PIA of DPIA), een auditcyclus, en een kwalitatief goede functionaris gegevensbescherming (FG) beschikken die toezicht houdt en adviseert[vii].

De Aanpak Multiproblematiek vereist aanvullende wetgeving
Door het vermengen van informatie binnen het Sociaal Domein kunnen betrokkenen echt beter worden geholpen. Het vraagt wel van deelnemers om met ingebouwde beslisregels komen tot een signaal en mogelijk ook een advies. Dat signaal/ Het advies kan grote gevolgen hebben voor een betrokkene. Daarom verbiedt de huidige sectorale wetgeving om zomaar persoonsgegevens uit het ene domein naar het andere domein over te hevelen. Hiervoor is echt toestemming van de betrokkene vereist. De WAMS repareert deze wetgevingsfout door de toestemming voor gegevensdeling uit te gummen. Maar benoemt nog geen omstandigheden om de gegevens te vermengen.

Daarnaast lijkt dat het huidige voorstel geen passende gegevensuitwisselingsprotocollen voor de Aanpak Multiproblematiek en de bestrijding van fraude binnen het sociaal domein bevat. Dit is enerzijds wenselijk om de bescherming van de rechten en vrijheden en vitale belangen van de betrokkene te kunnen waarborgen. Anderzijds, te kunnen toezien op de frauduleuze praktijken van diegenen die het systeem misbruiken.

Wij pleiten daarnaast voor een noodclausule in de WAMS. Deze clausule moet gaan toezien op de vitale belangen in bepaalde noodsituaties waarin de gegevensverwerking een betrokkene acuut kan helpen.

Verbod op nevengebruik
Gelet op de risico's van stigmatisering en uitsluiting van betrokkene(n) die bij het delen van dergelijke gegevens mogelijk kunnen voortdoen, moet het gebruik van gegevens voor andere doelen zonder uitdrukkelijke toestemming van de gebruiker of voorafgaande wettelijke verplichting verboden worden.

Wetgevings-PIA
Tot slot wijs ik er op dat er op de WAMS conform de motie Segers/Oosenbrug - inzake de verplichte uitvoering van een wetgevings-PIA[viii]- nog geen PIA uitgevoerd. Zeker vanwege de gevolgen die dit wetsvoorstel voor de huidige aanpak Multiproblematiek met zich meebrengt, lijkt het ontbreken van deze PIA *een no-go*. Een PIA is een vanuit de AVG een verplichting[ix] om bij de ontwikkeling van nieuw beleid of proces en de daarbij horende wetgeving de privacyrisico's in kaart te brengen.

Voor de totstandkoming van de PIA WAMS dient Het Rijk deze 4 onderdelen nader uit te werken[xxi]:

- Systematische beschrijving van het beleid inzake de WAMS;
- Noodzaak en Evenredigheid bij de Aanpak Multiproblematiek;

- Risico's;
- Beheersmaatregelen die mogelijk aan dit voorstel kunnen worden toegevoegd.

Bij het in kaart brengen van deze risico's is het belang hoe men van eerder gemaakte fouten leert. Op basis van die fouten formuleert men de passende beheersmaatregelen.

Wij zijn van mening dat als de WAMS bovengenoemde vereisten nader in kaart brengt, dat de gegevensbescherming of -uitwisseling binnen het sociaal domein in het kader van de Aanpak Multiproblematiek beter is geborgd. Wij kijken daarom uit naar het volgende concept Wetsvoorstel WAMS.

---

[i] o.a. art. 22 Grondwet

[ii] Zie art. 20 Grondwet

[iii] Zie art. 10, 11, 12 en 13 Grondwet. Verdere uitgewerkt in de AVG en andere sectorale wet- en regelgeving.

[iv] Zie art. 2 AVG

[v] Zie art. 5 AVG

[vi] Zie art. 12 t/m 14 AVG

[vii] Zie voor de kwaliteitseisen van een goede FG o.a. : S. Katus, Hoe ben je FG?, ISBN 9789013150346 en PMP-blog: Wat maakt een goede FG? – De juiste persoon in de juiste setting

[viii] Tweede Kamer 2014 -2015, 34000-VII nr. 21

[ix] Zie art. 35 AVG

[x] Zie hiervoor de Privacy Management Partners-blogs o.a. 'Betrek jij ook betrokkenen bij een DPIA' en 'Een goede DPIA: drie belangrijke tips'.

[xi] De vier vereisten volgen uit art. 35 lid 7 AVG

Privacy
Management
Partners
Coöperatie UA
adres
Vondellaan 58
3521 GH Utrecht
telefoon
+31 85 401 38 66
e-mail
info@pmpartners.nl
website
www.pmpartners.nl